

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни навчальної дисципліни

«Методика розслідування окремих видів злочинів» обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
081 Право (Правозастосування)
За темою «Методика розслідування крадіжок»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 11 від 21 грудня 2023р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 12 від 20 грудня
2023р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 11 від 20 грудня 2023р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету протокол від 4 грудня 2023 року № 12.

Розробники:

Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології, факультету № 6, доктор юридичних наук, професор Корж В.П.

Рецензенти:

Професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук., професор Храмцов О.М.

Професор кафедри криміналістики та судової експертизи, факультету №1, доктор юридичних наук, професор Юхно О.О.

План лекції.

1. Криміналістична характеристика крадіжок.
2. Обставини, що підлягають установленню й особливості порушення кримінальної справи.
3. Типові слідчі ситуації й первісні слідчі дії.
4. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій.

Література:

1. Шепітько В. Ю. та ін. Криміналістика : підручник. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 5-те вид., перероб. та допов. Київ : Ін Юре, 2016. 632.
2. Кір'яков В. В., Маковецька Н. Є. Криміналістика : навч. посіб. / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 407 с.
3. Алексєєв О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб.для студ ВНЗ // МВС України. НАВС. Київ : ЦУЛ, 2013. 277 с.
4. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В. та ін. Криміналістика: питання і відповіді. / Навч. посіб. К.: Центр уч. Літ., 2011. 280 с.
5. Пясковський В. В., Чорноус Ю. М., Іщенко А. В., Алексєєв О. О. та ін./ Криміналістика / К.: вид. Центр уч. Літ., 2015 544 с.
6. Удовенко Ж.В. Криміналістика: конспект лекцій. К.: Центр учбової літератури, 2016. 320 с.
7. Криміналістика: [підручник / за заг. ред. д.ю.н., професора А. Ф. Волобуєва]. Х.: ХНУВС, 2011. 666 с.
8. Кримінальний процес. Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р., та ін. За редакцією Тація В.Я.: підручник. Харків: Право, 2013.
9. Кримінальне право України. Особлива частина. /За редакцією Сташиса В.В., Тація В.Я.: підручник/ Харків, Право, 2010.

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

1. Криміналістична характеристика крадіжок.

У тій послідовності, у якій розглядалася структура окремої методики, розберемо крадіжку.

Крадіжка - таємне викрадення чужого майна. (ст. 185 КК)

1. Предмет крадіжки – матеріальні цінності, майно – речі матеріального світу. Перелічити все неможливо, тому що крадуть усе, що має яку-небудь цінність.

2. Місце здійснення.

Одним із кваліфікованих видів крадіжок є крадіжка із приміщення. А, крім того, звичайні місця крадіжок: ринки, вокзали, транспортні засоби і т.д. Крадіжки бувають у транспортних засобах, із транспортних засобів і самих транспортних засобів.

3. Способи здійснення.

1. Із проникненням у житло. Розрізняють наступні способи:

а) - шляхом злому. Можуть бути зламані двері, вікна, стеля, стіни. Двері зламують шляхом вибивання, віджиму, домкратом і т.д. У всіх цих випадках злом супроводжується наступними руйнуваннями перешкод:

- вхідних дверей, замикаючих устроїв, віджиму або згинання ригеля врізного накладного замка, висвердлювання пружинного механізму врізного циліндрового замка, виривання, перепилювання або перекусування дужки замка і т.п.;

- виставляння, вирізання або видавлювання, розбиття шибок, злому створок віконної рами, кватирки або двері на лоджіях або балконах, виставляння, вирізання, перекусування встановлених у віконних прорізах ґрат;

- руйнування елементів конструкцій будинків, у тому числі стелі, стіни,

підлоги, розбору цегельної кладки, вирізання металевих стінок у гаражах і інших перешкодах.

б) - без злому. Через відкриті вікна, двері, кватирки, шляхом підбора або підробка

ключа до замка, використання відмички, використанню заздалегідь викраденого в жертви одного з наявного комплекту ключів від вхідних дверей, вільному проходу через залишені потерпілим на якийсь час відкритими вхідні дверей, лоджії, балкони, вікна або віконні кватирки.

- відкрите проникнення за згодою потерпілого. Проникнення злодія в житлі здійснюється на очах і навіть за згодою жертви під заздалегідь вигаданим і пригожим для жертви приводом. Після цього він виявляє місця зберігання цінностей і викрадає їх. Наприклад,- заходять люди із проханням попити води, пропонують мед купити за вигідною ціною. Механізм здійснення злочину у всіх випадках однаковий: одна людина відволікає увагу, другий протягом 2-3 мін оглядає всю квартиру. Знаючи психологію людей, їхню довірливість, типові місця зберігання цінностей, злочинці їх швидко знаходять і викрадають. Як можна кваліфікувати цей злочин? Відкрита крадіжка шляхом довіри при проникненні за згодою власників.

2. Без проникнення в приміщення. Це кишенькові крадіжки, крадіжки із транспортних засобів, тобто те, що не попадає під категорію приміщення.

Це найбільш загальна система класифікації крадіжок по способу здійснення, у спеціальних роботах вона приводиться за більше детальною градацією.

4. Особистість злочинця. Установлено, що 50% осіб, які скоюють крадіжки, це раніше засуджені. Умовно злодіїв розділяють на 3 категорії:

- примітивні злочинці, які беруть те, що погано лежить;
- кваліфіковані, мають певний досвід, навички, свій напрацьований спосіб здійснення крадіжок і його використовують;
- професійні злодії.

У злочинному середовищі є свої правила, свої класифікації, хто гідний бути злодієм у законі, як він повинен поводитися й інша регламентація їхнього життя в злочинному середовищі, де існують свої правила й закони. Також серед злодіїв є більше диференційована спеціалізація по видах крадіжок, по певних видах злочину, наприклад: ведмежатники, щипачи, форточники, злодії на довірі

та ін.

5. Особистість потерпілого. Є певні закономірності. 25% потерпілих знайомі зі злочинцем. У деяких випадках їх віктимне поводження провокує крадіжку, іноді це несвідомо робиться, двері в будинок не закрили, речі на вокзалі без догляду залишили або доручили за ними стежити незнайомим людям.

6. Час здійснення крадіжок. Залежить від способу. Квартирні крадіжки звичайно відбуваються в денний час. Крадіжки з гаражів — у нічний час. Крадіжки з дачних будиночків — у зимовий час. Кишенькові крадіжки — у години пік.

7. Типові сліди злочину залежать від способу здійснення крадіжок. До них відносяться сліди злому, сліди розрізу на одязі, сліди рук, взуття та транспортних засобів. На місці злочину сліди залишають:

- а) злочинець (сліди рук, рукавичок, взуття, зубів, вушних раковин, губ, крові, слини, інших виділень, губної помади, мікрочастинки одягу);
- б) знаряддя злочину (сліди розрубів, віджиму, розпилу, удару, свердління, розрізу, транспортних засобів і ін.).

Вивчення таких слідів показує, як злодій поведився на місці події, звідки проник і куди рухався після скоєння крадіжки. Всі сліди між собою пов'язані й відображають ознаки конкретного предмета або особи, а також механізм слідоутворення (характер дії, напрямок дії та інше).

На злочинці (тілі, одязі, взутті) і знаряддях, що використовувалися, також можуть залишатися сліди з місця події й від злочинних дій (ушкодження, нашарування фарби, ґрунту, металевих і дерев'яних ошурок, волокон тканини, вовни свійських тварин і т.п.)

8. Способи приховання крадіжок: маскування (наприклад, зовнішності), фальсифікація (залишення на місці крадіжки фальсифікованих слідів, що свідчать про причетність до крадіжки певної особи), знищення (стирання слідів рук з поверхні предметів обстановки), утаювання (приховання знарядь злому та крадених речей)

Також всі перераховані способи приховання крадіжки можуть виражатися в тісному переплетенні між собою, утворюючи так звані змішані способи приховання злочину.

2. Обставини підмети встановленню.

У процесі розслідування крадіжки необхідно встановити:

- де, коли, за яких обставин відбулася крадіжка;
- яке майно викрадене, хто власник;
- який нанесений матеріальний збиток;
- хто скоїв крадіжку і характеристика цього злочинця: його вік, сімейний стан і ін. загальні дані, а також кваліфікуючи обставини, такі як вік, судимість. Якщо злочинців більше, то треба з'ясувати ролі кожного з них;
- спосіб здійснення крадіжки. Попутно з'ясовуються прийоми підготовки, приховання слідів і т.д.;
- особа, у якої виявилось викрадене майно після злочину.
- місце знаходження майна після здійснення крадіжки.

Особливості відкриття кримінального провадження.

Для відкриття кримінального провадження необхідні приводи й підстави.

Приводи. Що виступає приводом для порушення кримінальної справи по крадіжці?

- 1) Заява потерпілого, повідомлення адміністрації установи, організації.
- 2) Заява очевидців.
- 3) Рапорт співробітника органа внутрішніх справ про виявлену, виявлену крадіжку.

Будь-яка кримінальна справа починається з паперу, що є приводом Для відкриття кримінального провадження, у якості якого звичайно буває заява або рапорт.

Підстава – це факти, що містять та відображають ознаки крадіжки. А що до них відноситься? Типові сліди злочину: сліди злому, відсутність майна, порушення звичайної обстановки. Все це ознаки злочину, які необхідні для

порушення кримінальної справи.

Версії, висунуті при надходженні заяви.

Загальні:

1. Крадіжка мала місце.
2. Крадіжки не було. Можуть бути два варіанти:
сумлінна омана заявника;
інсценування крадіжки для приховання інших, більше тяжких злочинів.

Якщо даних для відкриття кримінального провадження недостатньо, то проводиться попередня дослідча перевірка. Її може проводити оперативний працівник карного розшуку, а також слідчий шляхом огляду місця події та з'ясування інших обставин, що мають значення. Якщо при огляді місця події виявлені всі явні ознаки крадіжки, то можна відразу, негайно відкривати кримінальне провадження.

Первісний матеріал, необхідний для відкриття кримінального провадження, містить у собі

- : 1) Заяву й пояснення потерпілого (службової особи організації, підприємства).
- 2) Пояснення свідків.
- 3) Протокол огляду місця події.
- 4) Рапорт оперативного співробітника карного розшуку про результати попередньої перевірки.

3. Типові слідчі ситуації.

1-ша ситуація. Особа затримана або на місці крадіжки, або відразу після її скоєння при переслідуванні по гарячих слідах.

Типові слідчі дії і їх особливості:

1. Процесуальне **затримання** в якості підозрюваного (ст.ст. 207 — 213, 223, 236 КПК). По цілям такого затримання існують спірні моменти. З однієї

сторони затримання — це тимчасовий запобіжний захід. За 72 години треба з'ясувати: якщо людина пов'язана зі злочином — її заарештовують, не пов'язана — відпускають і процесуалісти наполягають, що це тимчасовий запобіжний захід. З іншої сторони криміналісти говорять, ні, не завжди так

буває: затримання може бути здійснено і з метою одержання доказів. Це відбувається якщо особу затримують на місці злочину. Тоді це буде мати істотне значення для розслідування кримінального провадження, а не просто для обмеження волі підозрюваному. Треба одержати докази, що саме ця людина вчинила крадіжку, але ми говоримо про процесуальне затримання, що оформляється протоколом затримання.

2. **Особистий обшук.** При цьому можуть бути виявлені — викрадені речі, ключі, знаряддя злому. Як довести провину людини, яка скоїла крадіжку із квартири? Реальне їх розкриття близько 40% і в плані доведення по цьому виді крадіжок певні можливості у розпорядженні слідства є. А коли мова йде про кишенькові крадіжки, то там відсоток розкриття майже нульовий. Довести, навіть якщо кишенькового злодія відразу затримали, практично нічого неможливо. Його треба затримувати в момент крадіжки, причому так, щоб за руку схопити і щоб він не встиг з руки випустити гаманець. Цим займаються спеціальні підрозділи, вони знають всі хитрощі кишенькових злодіїв. Виявляти їх досить просто, тому що в них є характерні ознаки поведінки: людина йде, а в нього очі на рівні кишень, вони багаторазово з'являються на своїй “точці”, там, де є товкотнеча, потім пристроюються позаду до жертви. У транспорті зазвичай “працюють” 2-3 кишенькові злодії, один створює товчію, 2-й витягає гаманець і коли крадіжка вже відбулась, передає викрадене 3-му, тобто діє продумана система. На початку проведення операції оперативники за ними просто спостерігають, а коли рука вже в кишені, треба в цей момент і брати його. Це складно, тому що треба все ретельно зафіксувати, задокументувати, у присутності понятих.

3. При необхідності може бути проведений **огляд**. Наприклад, свідок біля під'їзду побачив, як вийшла людина із сумками, а в нього татування на руках. Якщо злодія затримали по гарячих слідах, то при його огляді фіксуються помітні прикмети, татування. Огляд проводиться для виявлення слідів злочину та прикмет, про які повідомляє свідок. А хто встановлює наявність у злодія особливих прикмет? Оперативні працівники карного розшуку, які

проводять поквартирні обходи, усіх розпитують, хто і що бачив. Вони здійснюють розпити, виявляють інформацію та відразу здійснюють розшук. За результатами опитування вони складають пояснення, які потім теж можуть бути залучені до матеріалів кримінальної справи.

4. **Допит свідків.** В основному це особи, які могли бачити підозрілих, які заходили - виходили, у т.ч. напередодні здійснення злочину.

5. **Огляд місця події** (все це може проводитися одночасно).

6. **Допит потерпілих**, які повинні описати ознаки викрадених предметів. Мінімальна інформація зібрана, що можна тепер робити із затриманим?

7. **Допит підозрюваного.** Затягувати із ці допитом не треба, він узятий на місці злочину й краще по гарячому допитати, поки що-небудь не придумає у свій захист.

8. **Обшук** за місцем проживання.

9. **Призначення експертиз** за слідами, вилученими з місця події. В основному це дактилоскопічні, трасологічні, але можуть бути й інші – матеріалознавчі, біологічні і т.д.

10. Якщо виявлені в підозрюваного викрадені речі, то з ними що треба зробити? Провести **впізнання** з потерпілим.

2-а ситуація. Особа, що зробив злочин зникло, але про нього є інформація. Його не бачили, як він робив крадіжку, тому, що крадіжка - таємне викрадення, але, наприклад, як виходив - бачили.

1. **Огляд місця події.** Якщо при цьому виявлені сліди пальців рук, які залишені злочинцем, то їх відразу можна використовувати для одержання точної інформації про злочинця. За допомогою картотек, різних автоматизованих пошукових систем можна встановити злочинця із числа раніше суджених або складаються на обліках.

2. **Допит потерпілого.**

3. **Допит свідків, очевидців.** Людина зникла, але певна інформація про неї є від свідків. Добре якщо є точні дані про цю людину, а якщо ні, те для встановлення особистості використовується метод складання словесного,

суб'єктивного портрета.

4. **Призначення експертиз** по вилученим слідам злочину, рук, взуття та ін.
5. Наступне не є слідчою дією — це використання криміналістичних обліків.

6. Проведення оперативно-розшукових заходів. Якщо місце проживання підозрюваної особи відоме, але людина зникла, то, щоб встановити місце її знаходження, треба вжити відповідні заходи. Наприклад, здійснити накладення арешту на поштово-телеграфну кореспонденцію, а також зняття інформації з каналів зв'язку.

3-я ситуація. Відсутність будь-яких даних про злочинця.

1. Огляд місця події. Чи можна при такому огляді висунути версії про злочинця? Від чого це залежить? Від викраденого, від того, що виявлено, від обставин справи. Наприклад, з кіоску викрадені жувальна гумка, віконце маленьке, а сліди рук і взуття невеликі. Висувається версія про те, що крадіжку зробив малолітній.

2. Допит потерпілого.

3. Допит свідків, які могли щось бачити.

4. Призначення експертиз.

5. Використання криміналістичних обліків.

6. Якщо крадіжка в установі, то проводиться інвентаризація з метою встановлення точного розміру викраденого. Особливо, якщо крадіжка зі складу, магазину.

4. Особливості проведення окремих СД.

1. Огляд місця події.

Мета огляду місця події: в першу чергу - це виявлення слідів злочинця.

Що можна зробити зі слідами під час огляду? Яку інформацію з них можна отримати для проведення оперативних заходів для розкриття злочину? Це розглядалося в темі про спеціальні знання в тій частині, що стосувалася непроцесуальних форм їх використання. Експертиза на місці не проводиться, але потрібно швидко одержати відомості про тип знаряддя злочину, виді транспортного засобу, дані про ріст злочинця і т.д. Це називається попереднє дослідження слідів на місці події для визначення властивостей злочинця, використовуваних інструментах і знаряддях, транспортних засобах. По сліду

пальця руки, наприклад, що можна визначити? Ріст, статура, а слідами злону - наявність професійних навичок у використанні інструментів, газозварювання і т.д.

Другою метою огляду місця події є з'ясування обстановки, у якій відбулася крадіжка, тобто встановлення шляху проникнення, визначення які дії відбувалися, виходячи з наявних слідів, фіксація порушення обстановки та інших зовнішніх обставин, які встановлюються в ході вивчення обстановки місця здійснення крадіжки.

Бувають наступні способи огляду місця події по крадіжках:

1. По спіралі від периферії до центра, тобто від входу в приміщення до центра.
2. По спіралі від центру до периферії. Якщо стоїть зламаний сейф, то від нього ведеться огляд до периферії меж місця події.

Важливо перед початком огляду визначити межі місця події. Це необов'язково стіни приміщення. Часто до меж місця події входить і прилягла територія. У багатоповерховому будинку це сходовий майданчик, балкон, дах.

2. Допит потерпілих, матеріально-відповідальних осіб. У них з'ясовується: що викрадено, ознаки цих предметів, якщо гроші, то в яких купюрах, а якщо предмети - ті їх індивідуальні характеристики. Потім слід уточнити: де вони зберігалися, хто про це знав. Якщо об'єкт охоронявся, то порядок охорони, хто охороняв. А також з'ясовується, що змінилося в обстановці місця події, чи є документи на викрадене майно. Якщо вони є, то впізнання можна не проводити. Якщо зроблено крадіжку одягу, то треба уточнити, чи є до них приналежності: запасні гудзики, шматки тканини і що перебувало в кишенях. З'ясовують кого потерпілі підозрюють, хто міг зробити із сусідів, знайомих і т.д.

При допиті використовуються прийом деталізації показань, тобто опис ознак предметів повинен бути деталізованим.

3. Допит свідків – очевидців. З'ясувати:

- ознаки зовнішності осіб, яких вони бачили, як можливих злочинців;

- час, спосіб здійснення - якщо вони бачили елементи підготовки крадіжки або приховання;

- напрямом відходу злочинців, використовувані ними транспортні засоби;
- чи бачили ці очевидці, як злочинці доторкалися до яких-небудь об'єктів для виявлення слідів рук.

Приклад із практики: в одному районі часто відбувалися напади на водіїв великовантажних автомобілів, з викраденням перевезених вантажів. Злочинці зупиняють автомашину, накидають мішок на голову і усе забирають із машини. У черговий раз зупинили машину люди в міліцейській формі із проханням підвести, ті закурили, і викинули порожню пачку з-під сигарет, потім накинули водієві мішок на голову. Зробили з потерпілим слідчий експеримент, він показав, де злочинці викинули пачку, її знайшли, на ній виявили сліди рук і по обліках вийшли на злочинців.

4. Затримання. Це відбувається безпосередньо під час крадіжки або відразу після її в ході переслідування по гарячих слідах. Планування такого затримання не проводиться. Основний тактичний прийом — раптовість. Дії затримуваних осіб контролюються для того, щоб вони не викинули предметів, які їх викривають: це викрадені речі, знаряддя здійснення злочину. Найбільше характерно це для кишенькових злодіїв, які використовують різні спеціальні знаряддя злочину — заточені монети або перстень, а в ньому шматочок леза і т.д. Затримувати треба так, щоб не дати розтиснути кулак з викраденим гаманцем.

5. Особистий обшук. Постанова на особистий обшук при затриманні не потрібна. Проводить обшук особа тієї ж статі, з понятими. Основна увага приділяється виявленню предметів, пов'язаних зі злочином:

- викрадені речі;
- знаряддя злочину;
- леза, ключі, відмички;
- документи на чуже ім'я.

6. Обшук у житлі за місцем проживання злочинця або в інших приміщеннях, які йому належать (наприклад, у підсобних приміщеннях, де можуть перебувають схованки, на дачах, у гаражах та ін.).

Ціль обшуку є виявлення:

- знаряддя здійснення крадіжки, предметів, інструментів, які могли використовуватися при зломі;
- викраденого майна або його частин. Наприклад, автомашини крадуть не тільки з метою продажу, але й для розукомплектації їх на запчастині;
- одягу, що по розмірі явно не підходить підозрюваному і членам його родини.
- предметів, які могли залишити сліди на місці події, а також предмети, на яких могли залишитися сліди з місця злочину.

7. Огляд.

Мета:

- встановлення наявності особливих прикмет, про які могли повідомити потерпілі та свідки;
- виявлення слідів злочину: під час взаємодії оточуючою з матеріальною обстановкою на злочинці та його одязі можуть залишитися сліди фарби, штукатурки і інших нашарувань. Крім цього, у місцях зберігання грошей ставлять хімічні пастки, які при спрацьовуванні залишають на людях, які з ними стикаються, сліди помітного барвника, який погано змивається.

8. Призначення судових експертиз:

- дактилоскопічні експертизи. Для виключення власників, матеріально-відповідальних осіб і інших з ними що перебувають. Від них відбирають зразки, тобто відбитки пальців. Якщо виявлені на місці події сліди залишені не цими особами, тоді вони зберігаються в картотеці нерозкритих злочинів;
- трасологічні експертизи слідів знарядь злому для встановлення типу і виду знаряддя;
- експертиза замків для встановлення способу їх відкривання, для виявлення слідів відмичок і т.д.
- експертиза слідів застосування газозварювального різака для встановлення типу обладнання, часу його застосування, встановлення, як були вирізані ґрати;

- трасологічна експертиза слідів взуття, матеріалознавчі експертизи, товарознавчі і т.д.

9. Допит підозрюваного.

Якщо людина встановлена, з нею проводяться наступні типові слідчі дії:

- впізнання речей;
- очні ставки;
- відтворення, при якому підозрювана особа повинна показати, як вона проникла у приміщення, що вона робила і т.д. Ці показання порівнюються з результатами огляду місця події;
- призначення ідентифікаційних, порівняльних експертиз об'єктів, виявлених при обшуку. Шляхом судово-товарознавчої експертизи з'ясовується збиток, заподіяний крадіжкою.